

KANDIDAT

XXXXXX

PRØVE

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1

Emnekode JUS4121

Vurderingsform Hjemmeeksamen

Starttid 24.11.2020 09:00

Sluttid 24.11.2020 13:30

Sensurfrist 14.12.2020 22:59

Oppgave Tittel Oppgavetype Informasjon Dokument Seksjon 2

Oppgave Tittel Oppgavetype 1 Svarfelt Langsvar

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

2/22

Bevaring av biologisk mangfold er en politisk prioritering. Ulike typer av økonomisk aktivitet kan imidlertid redusere det biologiske mangfoldet; moderne skogsdrift, bygging av vindmølleparker, fiskeoppdrett mm.

Det er tre oppgaver, hvor den første teller 50 %, den andre 30 % og den siste 20 %.

Oppgave 1

Ta utgangspunkt i en økonomisk modell for fullkommen konkurranse og drøft i hvilken grad den enkelte aktør har incentiv til å ta hensyn til tap av biologisk mangfold som følge av aktørens aktivitet. Grønn skattekommisjon (2015) foreslo innføring av en naturavgift for å fremme bevaringen av biologisk mangfold. Gjør rede for hvordan en naturavgift vil påvirke aktørens tilpasning. Enkelte av næringslivets organisasjoner hevder med bakgrunn i det såkalte Coase-teoremet at en naturavgift er unødvendig, og at partene selv kan sørge for et riktig nivå på bevaringen av biologisk mangfold. Drøft i hvilken grad Coase-teoremet er relevant for bevaring av biologisk mangfold.

Oppgave 2

Staten vurderer videre bruk av forskjellige virkemidler for å fremme biologisk mangfold, herunder områdevern og erstatningsansvar ved skade på det biologiske mangfoldet. Anta at det er mulig å fastslå verdien av ulempen områdevern vil påføre skogeierne og skadekostnadene forbundet med forskjellig grad av skade på det biologiske mangfoldet.

Hvilke kriterier kan staten benytte seg av for å vurdere hvilken løsning som skal velges, og hva vil være utslagsgivende for vurderingen?

Drøft om det bør innføres culpaansvar eller objektivt ansvar, dersom løsningen basert på erstatningsansvar velges.

Oppgave 3

Et internasjonalt kraftselskap har søkt om konsesjon for etablering av vindpark i et område med stort biologisk mangfold og vesentlig rekreasjonsverdi for lokalbefolkningen. Basert på en nytte-kostnadsanalyse har Norges Vassdrags- og energidirektorat kommet til at konsesjon bør gis basert på Kaldor-Hicks-kriteriet. Kunne anvendelse av Michelman-kriteriet ha gitt et annet resultat?

Svarfelt

Skriv ditt svar her

Oppgave 1

Innledning - oppgave 1

Oppgaven ber om at det tas utgangspunkt i modellen for fullkommen konkurranse i en drøftelse av i hvilken grad aktørene har incentiv til å ta hensyn til følgene av sin aktivitet, som i dette tilfellet er tap av biologisk mangfold. Etter dette skal det redegjøres for hvordan en naturavgift vil påvirke tilpasningen til aktørene, før det skal drøftes om Coase-teoremet

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

er relevant for å bevare biologisk mangfold.

Jeg vil derfor i det følgende først presentere modellen for fullkommen konkurranse og de viktigste forutsetningene. Så vil jeg drøfte i hvilken grad partene faktisk har incentiv til å hensynta tapet av biologisk mangfold. Etter dette vil jeg også bruke modellen for et fullkomment marked for å vurdere konsekvensene av innføringen av en naturavgift, med fokus på hvordan aktørene tilpasser seg denne. Til sist vil jeg presentere Coase-teoremet og dets grunnleggende forutsetninger, før jeg drøfter om dette er relevant med tanke på å bevare biologisk mangfold. Jeg vil benytte meg av grafer der dette er egnet til å illustrere

et poeng.

Modellen for det fullkomne marked og dens forutsetninger I et marked med fullkommen konkurranse bestemmes prisen av samspillet mellom konsumentenes etterspørsel og produsentenes tilbud. Hva som blir godets pris blir derfor bestemt av den såkalte likevektsprisen, som vil gi en pris som ingen av aktørene kan endre. Prisen sies derfor å være gitt. Likevektsløsningen vil være Pareto optimal, ved at ingen av aktørene kan tilpasse seg slik at de selv får det bedre uten at noen andre får det verre.

En rekke forutsetninger må tas for å anvende modellen for et fullkomment marked. Jeg vil kort gjøre rede for dem. Aktørene må være *rasjonelle*. Dette innebærer at de har som mål å maksimalisere sin egen nytte, og handler deretter. Markedet må være *homogent*, det må altså ikke være noen kvalitetsforskjeller mellom de ulike enhetene av samme gode. Markedet må være *atomistisk*, altså må markedet bestå av mange små aktører, slik at ingen av aktørene i seg selv kan påvirke prisen. Det må foreligge full *kontraktsfrihet* slik at aktørene kan velge hvilke avtaler de vil inngå. *Transaksjonskostnader* kan ikke tilkomme. Avtaleinngåelsen må altså ikke kreve noen ressurser. Alle aktører må ha *full informasjon* om både varer, kvalitet og prising. Aktørene i markedet må kunne tilpasse seg *momentant*. Det må ikke foreligge noen

4/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

risiko for svindel, eller risiko for at avtaler ikke holdes. I det følgende legger jeg til grunn at disse forutsetningene er oppfylt.

Har aktørene incentiv til å ta hensyn til tap av biologisk mangfold? I et marked med fullkommen konkurranse vil altså prisen settes ut i fra samspillet mellom tilbud og etterspørsel. I et tilfelle som dette legger jeg til grunn at produsentens virksomhet vil medføre et tap av biologisk mangfold, i hvert fall om man ikke setter i verk tiltak for å motvirke dette.

Sentralt for å forstå aktørenes incentiv til å hensynta tapet av biologisk mangfold er *negative eksterne virkninger*. Negative eksterne virkninger er de virkningene en aktørs virksomhet får utenfor virksomheten, som aktøren ikke har incentiv til å ta med i sine beregninger. Dette vil typisk kunne være at virksomheten medfører et tap av biologisk mangfold, som vil kunne utgjøre en samfunnsøkonomisk kostnad. Denne samfunnsøkonomiske kostnaden vil ikke gjenspeile seg i aktørenes privatøkonomiske kostnader, og aktørene vil derfor ikke ta disse med i betraktningen når tilbudet og etterspørselen til sammen setter prisen. Derfor vil prisen kunne bli lavere enn det som følger av de samfunnsøkonomiske kostnadene. Man kan på denne bakgrunn si at de reelle kostnadene ved produksjonen ikke internaliseres hos produsenten. Dette vil også innebære at konsumenten får godet for en for lav pris i forhold til de samfunnsøkonomiske kostnadene.

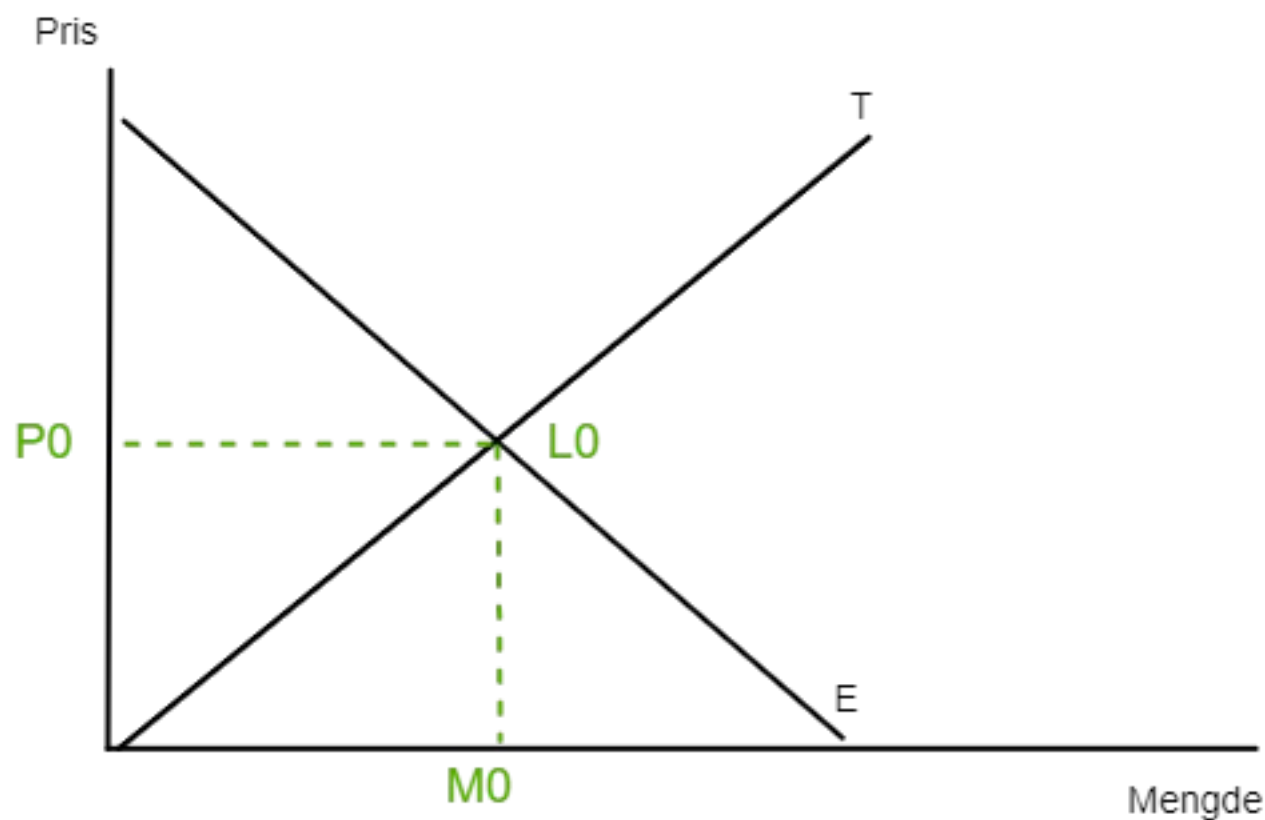
På denne måten vil prisen kunne settes ut ifra de privatøkonomiske kostnadene, og uten hensyn til de totale samfunnsøkonomiske kostnadene. Aktørene har derfor ikke incentiv til å ta hensyn til tapet av biologisk mangfold. Dette vil gjelde både for konsumentene og for produsentene. For produsentenes del vil det være billigere å produsere enn det de totale samfunnsøkonomiske kostnader tilsier, og de vil derfor produsere mer enn det som er samfunnsøkonomisk ønskelig. For konsumentene sin del vil de få flere enheter av godet de ønsker seg for

5/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

samme pris.

I grafen under markerer L_0 likevektsløsningen, som altså er prisen i markedet. Prisen (P_0) vil ikke være påvirket av de reelle kostnadene som tapet av biologisk mangfold egentlig utgjør, og vil derfor være kunstig lav i forhold til hva den burde vært om aktivitetens negative eksterne virkninger var internalisert. En følge av en lav pris vil også medføre at mengden M_0 blir for høy i forhold til hva den ville vært om konsumentene måtte betalt en mer reell pris. Dette kommer til syne i grafen som vises når jeg drøfter innføringen av en miljøavgift.

Det kan i denne sammenheng trekkes en parallell til situasjonen som oppstår ved allmenningens tragedie, der ingen av aktørene får noe incentiv til å begrense sin egen utnyttelse av ressursen. Rasjonelle aktører vil opptre i tråd med sine egne interesser, og dette vil kunne føre til en overutnyttelse av ressursen og en reduksjon av grunnrenten som en konsekvens. En aktørs bruk vil, når det foreligger knapphet av ressurser, kunne føre til at andre ikke får utnyttet ressursen. Den enkelte vil ikke avstå fra å benytte seg av ressursen, fordi ingen andre vil gjøre det heller. Siden dette ikke er direkte tilknyttet oppgavens tema om et marked i fullkommen konkurranse går jeg ikke nærmere inn på dette, da jeg

6/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

finner at det faller utenfor oppgaven.

Innføring av naturavgift for å fremme bevaring av biologisk mangfold. For å drøfte innføringen av en slik naturavgift

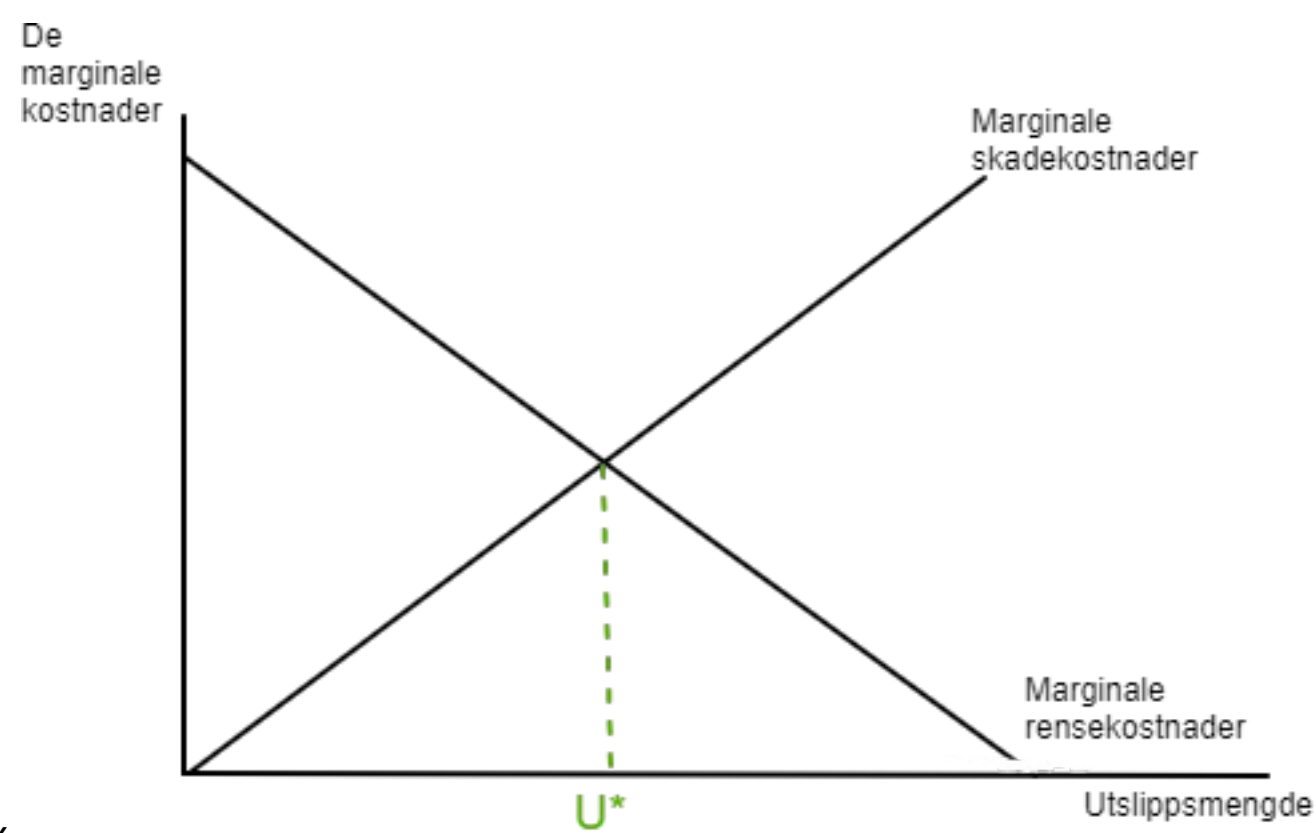
finner jeg det hensiktsmessig å første vise hvordan man finner det

samfunnsøkonomiske optimale nivået av forurensing, da dette vil være avgjørende for størrelsen på skatten som må innføres. I denne oppgaven er det sentrale at det forekommer et tap av biologisk mangfold. Jeg legger til grunn at dette kan analyseres etter modeller som brukes for forurensning, da tap av biologisk mangfold ofte skyldes forurensning og tilknyttede problemer.

Med samfunnsøkonomisk optimalt nivå for forurensning menes det nivået der de totale skader som følge av aktiviteten holdes til et minimum. I rettsøkonomien anerkjennes det at man ikke nødvendigvis ønsker null utslipp, da dette vil medføre at man ikke kan utøve virksomhet som mennesker kan dra nytte av. Mest relevant for å fastsette en naturavgift er å finne det optimale utslippsnivået ved å se på de marginale renseskostnadene og de marginale skadepkostnadene. Den marginale renseskostnaden er den endringen i renseskostnad som oppstår når man skal rense en enhet utslipp til, mens endringen i marginal skadepkostnad er den skadepkostnaden som oppstår ved utslipp av en enhet til.

I grafen under er de marginale skadepkostnader og de marginale renseskostnadene innført. Der disse krysses vil marginal skadepkostnad være lik den marginale renseskostnaden. For å få de laveste totale kostnader ønsker man derfor at utslippsnivået tilsvare U^* . Merk at man her kunne valgt å endre navnene på punktene fra marginale renseskostnader til marginale beskyttelseskostnader, som kanskje bedre vil gjenspeile vernet av biologisk mangfold.

7/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

En naturavgift kan være en form for markedskorrigerende skatt som vil påvirke aktørenes valg og dermed deres tilpasning i markedet. Dette kan gjøres i form av en *Pigou-avgift*, som er en avgift satt til den marginale skaden utslippene medfører. Denne skatten skal da avhjelpe de negative eksterne virkningene. På denne måten kan markedstilpasningen bli Pareto-optimal, og altså samfunnsøkonomisk effektiv. Målet er at den eksterne virkningen internaliseres i produsentens regnskap. Da vil produksjonen settes til det optimale nivået for samfunnet. Det sentrale er at skatten må tilsvare det produksjonen medfører av skader for samfunnet.

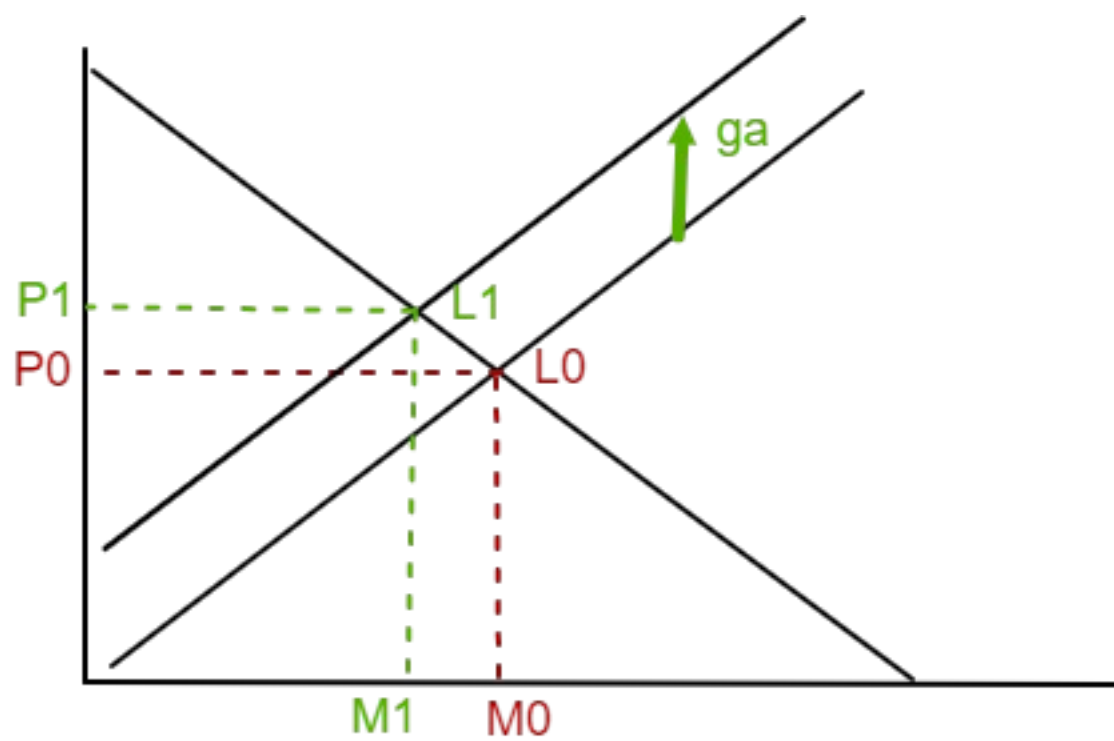
I grafen under illustreres det hvordan en slik naturavgift vil påvirke aktørenes tilpassing. For å oppnå et optimalt utslippsnivå må skatten (her markert som "ga") tilsvare de marginale kostnadene ved utslippsnivået U^* som er markert i grafen ovenfor. Man vil etter innføringen av naturavgiften få et utslag i modellen for det fullkomne marked, som kan sees på som et negativt skift. Et negativt skift innebærer at kurven flytter seg, og i dette tilfellet vil produsentenes tilbud bli redusert som en følge av skiftet. Innføringen av en naturavgift vil dermed føre til at produsentenes tilbud reduseres, og man får en ny likevektsløsning. I dette tilfellet får vi en ny likevektsløsning (L_1). Prisen stiger som en følge av skiftet (som skyldes naturavgiften), og den omsatte mengden går ned.

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

8/22

En naturavgift vil dermed føre til at aktørene tilpasser seg annerledes. Prisen vil gå opp, og omsatt mengde vil gå ned. Den vil derfor direkte påvirke markedet, og det vil få en ny likevektsløsning.

Et eksempel på dette vil kunne være der produsent Mosepose produserer skogsmose som skal brukes til å pynte opp i hjemmet før jul. Mosepose fjerner da skogsmose fra skogen, noe som innebærer at levevilkårene for diverse vekster og insekter blir dårligere. Dette kan medføre at disse forsvinner helt. Jeg forutsetter her at disse insektene og vekstene verdsettes av samfunnet slik at det medfører en samfunnsøkonomisk kostnad når disse forsvinner. Uten en naturavgift kan Mosepose selge en enhet med skogsmose for prisen P_0 , og vil da selge mengden m_0 . Vi kan tenke oss at prisen her er 4 kroner, og at Mosepose da selger 20 enheter. Dette er uten å ta høyde for de samfunnsøkonomiske kostnadene innhenting og prisen er derfor for lav og omsatt mengde for stor. Ved innføring av en naturavgift (ga) vil det negative skiftet føre til at prisen går opp, og Mosepose får solgt færre enheter.

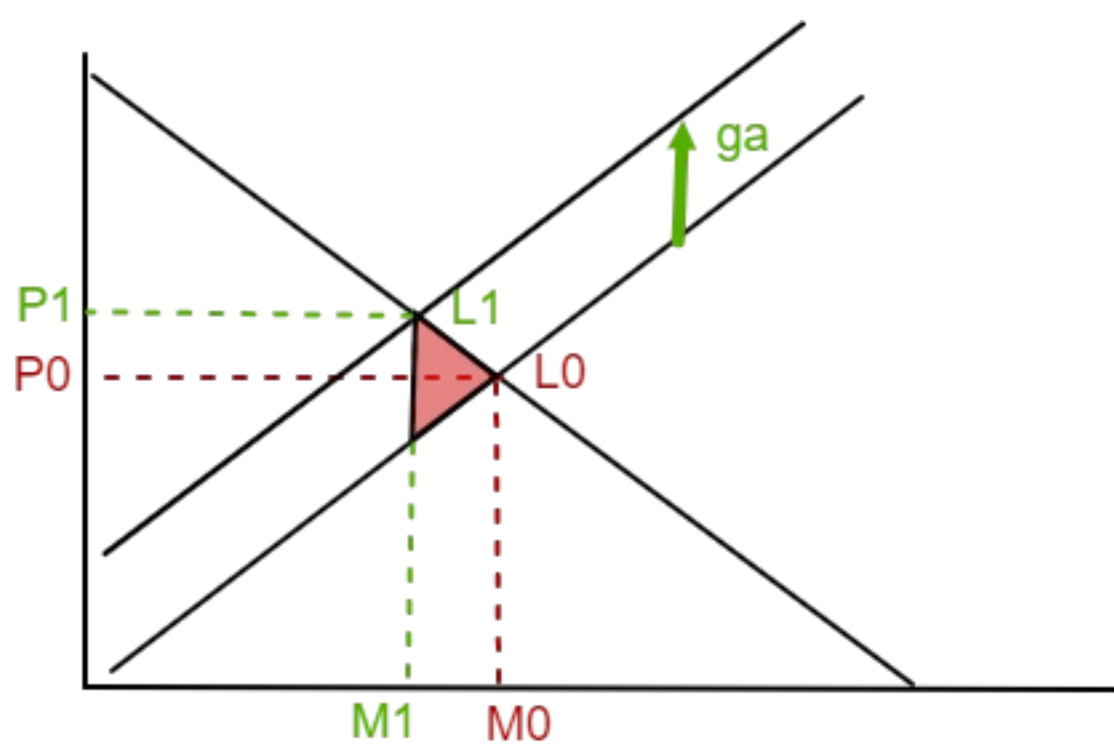

Ved innføringen av en skatt eller avgift vil man få et dødvektstap, som er markert i grafen under med den røde trekanten. Dette er dødvektstapet som oppstår når staten tar deler av det samfunnsøkonomiske overskuddet, og stykkskatten vil komme som en kile mellom konsumentprisen og produsentprisen. Dødvektstapet innebærer at ressursene ikke vil utnyttes optimalt. I og med at det her er tale om en såkalt markedsrettende skatt kan denne anses for å eliminere en

9/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

markedssvikt, slik at dette tilsynelatende dødvektstapet egentlig ikke er korrekt, fordi den nye likevektsløsningen (L1) er den faktiske optimale løsningen. Dette har sammenheng med at aktørene i markedet etter innføringen av naturavgiften må internalisere de totale samfunnsmessige kostnadene ved produksjonen. Fra denne synsvinkelen kan man altså se på naturavgiften som en korreksjon av markedet, og at avgiften derfor leder til det som burde ha vært likevektsløsningen om aktørene hadde internalisert kostnadene ved produksjonen. Jeg går ikke nærmere inn på dette, da jeg anser det for å falle utenfor oppgaven.

Coase-teoremets relevans for å bevare biologisk mangfold Det sterke Coase-teorem uttrykker at om det ikke forekommer transaksjonskostnader og rådighetene er veldefinerte vil partene selv finne frem til en avtale som medfører et Pareto-effektivt resultat. Dette vil da gjelde uavhengig av hvordan rådighetene er fordelt opprinnelig etter det rettslige systemet. Det sentrale poenget er at ingen rasjonelle aktører vil inngå en avtale som ikke er fordelaktig for dem selv. Etter teoremet vil altså partene selv finne frem til en ønskelig avtale som kan avbøte problemene med tap av biologisk mangfold. Coase-teoremet er likevel kritisert, særlig for å være urealistisk.

Jeg vil i det videre drøfte hvorvidt næringslivets organisasjoner sin anførsel om at naturavgifter er unødvendige på grunn av Coase-teoremet.

10/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

Jeg vil ikke gå nærmere inn på den svake versjonen eller den betingede normative versjonen av Coase-teoremet, da de

retter seg mer inn mot henholdsvis hvordan rådigheter bør fordeles og hvordan myndighetene kan oppnå effektivitet via rettsregler.

Det er absolutt mulig for private parter å komme til en løsning som medfører et samfunnsøkonomisk optimalt nivå av forurensning eller utslipp. Rådigheten må da enten ligge hos den som skader det biologiske mangfoldet eller hos skadelidte. I tilfellet for ivaretagelsen av biologisk mangfold blir dette vanskeligere å anvende.

Den største innvendingen mot teoremet er at det er urealistisk, i og med at det i den virkelige verden alltid vil tilkomme transaksjonskostnader. I den virkelige verden vil det omtrent være helt umulig å forhindre at det tilkommer transaksjonskostnader. Transaksjonskostnader oppstår både i form av søkekostnader, forhandlingskostnader og kontrollkostnader. For å verne om det biologiske mangfoldet må en rekke tiltak settes i verk. Det må typisk skje en reduksjon i forurensning, man må iverksette aktive tiltak for å sikre biologisk mangfold og alt dette vil kreve et samarbeid mellom mange aktører.

På grunn av dette vil alle de tre hovedtypene av transaksjonskostnader kunne bli svært store. For å kunne bevare det biologiske mangfoldet vil man for det første måtte involvere et stort antall parter, noe som øker både søkekostnadene og forhandlingskostnadene. Det vil være svært vanskelig for aktørene i markedet å finne frem til relevante aktører som de kan inngå avtaler med, og søkekostnadene vil derfor kunne bli uforholdsmessig store. Videre måtte man forhandlet om hvem som skulle båret kostnadene av ulike tiltak, hvem som skulle ha gjort hva og hvor mye og lignende. Dette ville fort ført til både behov for eksperthjelp og svært langvarige og kompliserte forhandlinger. Alt dette vil tilsi at det er urealistisk å få til en avtaleinngåelse med ikke-eksisterende transaksjonskostnader. Avtalen vil derfor ikke inngås, fordi partene ikke

11/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

vil tjene på avtaleinngåelsen. Et potensielt samarbeidsoverskudd vil være spist opp av alle transaksjonskostnadene.

Det kan selvsagt tenkes at det vil være potensiale for et overskudd i form av at partene i næringslivet kan tjene på å få et image som ivaretar det biologiske mangfoldet, om dette er noe konsumentene etterspør. Slik sett kan det være mulig med en privat avtaleinngåelse, men de grunnleggende forutsetningene for Coase-teoremet vil fortsatt ikke være oppfylt.

Likevel vil det største problemet med en anvendelse av Coase-teoremet i denne situasjonen være at det ikke vil være en motpart for næringslivet. Det er ingen som eier eller har rådighet over miljøets biologiske mangfold, og ingen som dermed kan inngå avtalen som sikrer at næringslivet også hensyntar bærekraftig ivaretagelse av biologisk mangfold. I miljøretten er dette ofte angitt som et hovedproblem, nemlig at miljøet ikke er en rettslig handlende aktør. Det vil kunne være mulig for ulike aktører som er avhengig av slikt biologisk mangfold å samle seg om avtaleinngåelse, men dette vil medføre et stort antall aktører og kreve store ressurser, og transaksjonskostnadene kommer derfor i veien for denne avtaleinngåelsen som nevnt ovenfor. Partene vil ikke ha noe incentiv til å verne om det biologiske mangfoldet uten inngrep i form av f.eks. naturavgift.

På denne måten kan man si at Coase-teoremet er lite relevant når det gjelder å bevare biologisk mangfold. Det er vanskelig å si at rådighetene kan defineres så godt at de er helt avklarte, i og med at problemene er svært komplekse. Videre vil en eventuell avtaleinngåelse være vanskelig på grunn av de store transaksjonskostnadene som hører med. Det vil være vanskelig for partene å få et samarbeidsoverskudd som muliggjør en slik avtale.

12/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

Oppgave 2

Hvilke kriterier kan staten benytte seg av for å vurdere hvilken løsning som skal velges, og hva vil være utslagsgivende for

vurderingen?

De ulike kriteriene

Det finnes flere kriterier for å vurdere hva som er best. Jeg vil i denne delen av oppgaven presentere *Pareto-kriteriet* og dermed Pareto optimalitet, og *Kaldor-Hicks-kriteriet*.

I en Pareto-effektiv situasjon vil man ikke kunne øke nytten for et individ uten at dette minsker nytten til noen andre. I en Pareto-effektiv situasjon vil den som verdsetter godet høyest besitte dette. En slik situasjon anses for å være samfunnsøkonomisk effektiv, i det man utnytter ressursene mest effektiv. Det er viktig å merke seg at en Pareto-effektiv situasjon ikke nødvendigvis er rettferdig, og dette vil ikke Pareto-kriteriet ta hensyn til.

Før man har oppnådd en situasjon som er Pareto-effektiv kan man benytte Pareto-kriteriet til å vurdere om et tiltak vil medføre en Pareto forbedring. En Pareto-forbedring kan kun foreligge når ressursene kan utnyttes bedre. Det vil foreligge en Pareto-forbedring når minst en aktør får det bedre uten at andre aktører får det verre enn de hadde det i utgangspunktet.

For å vurdere løsningen som skal velges kan altså staten benytte seg av Pareto-kriteriet. Dette kriteriet er temmelig strengt, da samfunnet må få en økt nytte uten at det går på bekostning av noen sin nytte.

Ved vurderingen av om det bør innføres områdevern eller erstatning må staten altså vurdere om tiltaket øker minst en aktør sin nytte uten at noen andre får mindre nytte. Det vil fort være vanskelig å innføre et områdevern som begrenser en eiers rådighet uten at dette medfører at aktøren som har eierretten får det verre. Det samme vil gjelde ved

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

13/22

innføringen av et erstatningsansvar.

Det andre kriteriet som kan benyttes for å vurdere om et tiltak vil utgjøre en forbedring er *Kaldor-Hicks-kriteriet*. Dette går ut på at et tiltak vil være en forbedring om økningen i nytten på vinnerens hånd er stor nok til at de tapende aktører kan kompenseres, og at det fortsatt er noe økt nytte igjen hos vinneren etter en kompensasjon. Kriteriet oppstiller ikke noe krav om at de aktører som får økt nytte (evt. Staten) faktisk kompenserer taperne, men økningen i nytte må være stor nok til at dette er teoretisk mulig. Om kompensasjonen faktisk utbetales og dekker hele taperens tap av nytte vil det foreligge en Pareto-forbedring.

Staten kan altså benytte seg av Kaldor-Hicks-kriteriet for å vurdere om det vil være ønskelig med enten områdevern eller erstatning for skade på det biologiske mangfoldet. Her vil det være en større åpning enn etter Pareto-kriteriet. Det som vil være utslagsgivende er om verdien av ivaretagelsen av det biologiske mangfoldet overgår ulempene som påføres skogeierne. Om nytten av å verne om det biologiske mangfoldet er stor nok til at man kan kompensere for ulempene skogeierne påføres vil altså Kaldor-Hicks-kriteriet kunne tilsi at staten kan ta i bruk virkemidler for å fremme biologisk mangfold.

Her vil staten måtte vurdere både områdevern og erstatningsansvar ved skade, og se på om nytten av disse tiltakene kan muliggjøre en kompensasjon for skogeierne.

En annen mulig angrepsvinkel for vurderingen er å foreta en nytte kostnadsanalyse. Dette er ikke et direkte kriterie, men en vurderingsmåte for å analysere om et tiltak bør iverksettes. Her må man vurdere nytten og kostnadene ved et tiltak, der vurderingen tar utgangspunkt i hvordan samfunnets medlemmer vurderer henholdsvis nytten og kostnadene ved tiltaket. Det sentrale med analysen er å finne frem til om tiltaket oppfyller Kaldor-Hicks-kriteriet. Nytte-kostnadsanalysen er slik sett et

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

14/22

verktøy for å identifisere både ulemper og fordeler, for så å verdsette disse. I en slik analyse er det sentralt å se på hvilke tiltak som er aktuelle, kartlegge hvilke virkninger tiltakene vil ha, se på de økonomiske virkningene av dette, evaluere eventuelle

virksomheter ved å verdsette disse i pengeverdi

Hva er utslagsgivende ved valget?

Ved avgjørelsen kan man altså foreta en nytte-kostnadsanalyse. Det som vil være avgjørende for valget må være hva som er økonomisk mest effektivt. Her vil nok Kaldor-Hicks-kriteriet måtte anvendes, fordi begge virkemidler vil kunne medføre en ulempe for aktøren som i utgangspunkt hadde stor rådighet over området. Det vil derfor være vanskelig å forsvare både erstatningsansvar og områdevern etter Pareto kriteriet.

Utslagsgivende for valget etter Kaldor-Hicks-kriteriet er hvilket tiltak som vil medføre mest mulig nytte, og som da kan føre til en kompensasjon for den som taper på inngrepet.

Drøft om det bør innføres culpaansvar eller objektivt ansvar, dersom løsningen basert på erstatningsansvar velges.

I dette tilfellet har altså staten valgt å innføre erstatningsansvar ved skade på det biologiske mangfoldet. Jeg forutsetter at staten da har rådigheten over det biologiske mangfoldet, og at staten derfor vil være skadelidte i denne situasjonen. Jeg kommer til å anvende en ensidig skademodell, som altså ikke tar hensyn til hva skadelidte kan gjøre for å motvirke skade. Dette fordi oppgaven etter mitt syn ikke legger opp til noen drøftelse av skadevolders aktivitetsnivå, eller eventuell innvirkning fra skadelidte.

Det er en rekke forutsetninger som ligger til grunn for anvendelsen av den ensidige skademodellen, og jeg vil først belyse disse kort. Det må legges til grunn at skadevolders aktsomhetsnivå vil få innvirkning på

15/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

sannsynligheten for skade, men at aktivitetsnivået til skadevolder ikke gjør dette. Videre kan ikke skadelidte påvirke hvor sannsynlig det er at skade oppstår. Skadevolder må antas å være en rasjonell aktør med full informasjon for ansvarsreglene. Til sist er det en forutsetning at ansvarsreglene håndheves.

Culpaansvaret

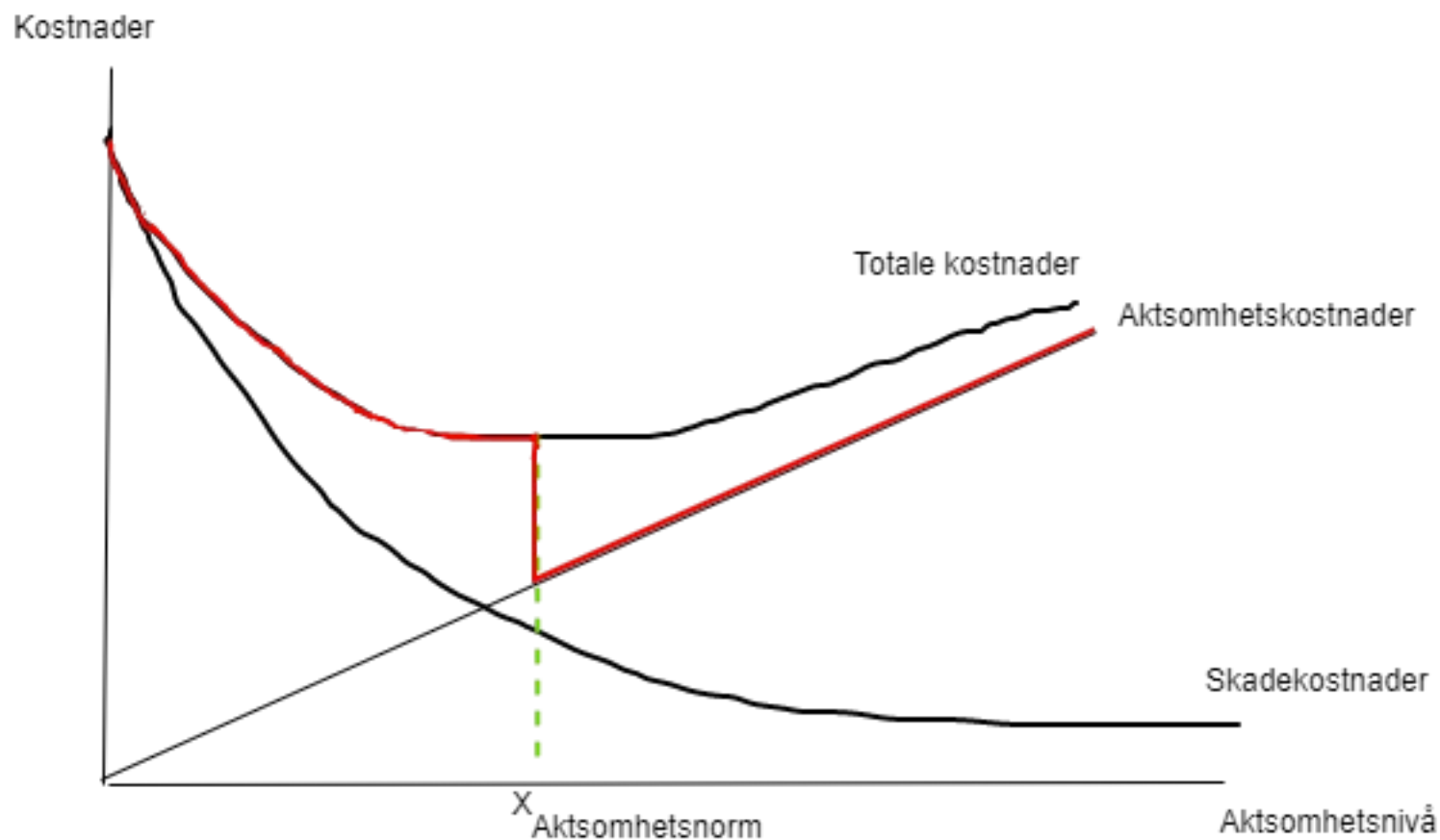
Innføring av culpaansvar innebærer at staten må oppstille en aktsomhetsnorm som må oppfylles for at skadevolder ikke skal komme i ansvar. Culpaansvaret ligner på et tålegrenseansvar som det er vanlig å omtale i forhold som angår miljøet, men jeg går ikke videre inn på dette her pga. oppgavens formulering.

Ved culpaansvaret må skadevolder kun dekke sine egne aktsomhetskostnader om aktøren oppfyller de kravene til aktsomhetsnivå som er oppstilt. Om skadevolder ikke oppfyller kravene til aktsomhetsnivå må vedkommende erstatte alle skadestrukturer. Skadevolder vil derfor i egeninteresse oppfylle den aktsomhetsnormen som er oppstilt. Om skadevolder legger seg på et aktsomhetsnivå under det som kreves må han dekke både sine aktsomhetskostnader og skadestrukturer til skadelidte. Om skadevolder velger å være mer aktsom enn det som kreves må han kun dekke sine egne kostnader, og må kun betale sine egne aktsomhetskostnader. Siden vi legger til grunn at skadevolderen, altså skogeieren, er en rasjonell aktør vil han velge å legge seg på det aktsomhetsnivået som kreves, her markert med x, og vil derfor minimere sine kostnader.

I grafen under er dette illustrert med den røde linjen. For alle valg som ikke oppfyller aktsomhetskravet må skadevolderen dekke de totale kostnadene for samfunnet, altså både skadestrukturer og aktsomhetskostnadene. I det aktsomhetsnivået når aktsomhetsnormen ser vi at skadevolders kostnader faller, og han må kun dekke sine egne skadestrukturer. Om aktsomhetsnormen settes til der samfunnets

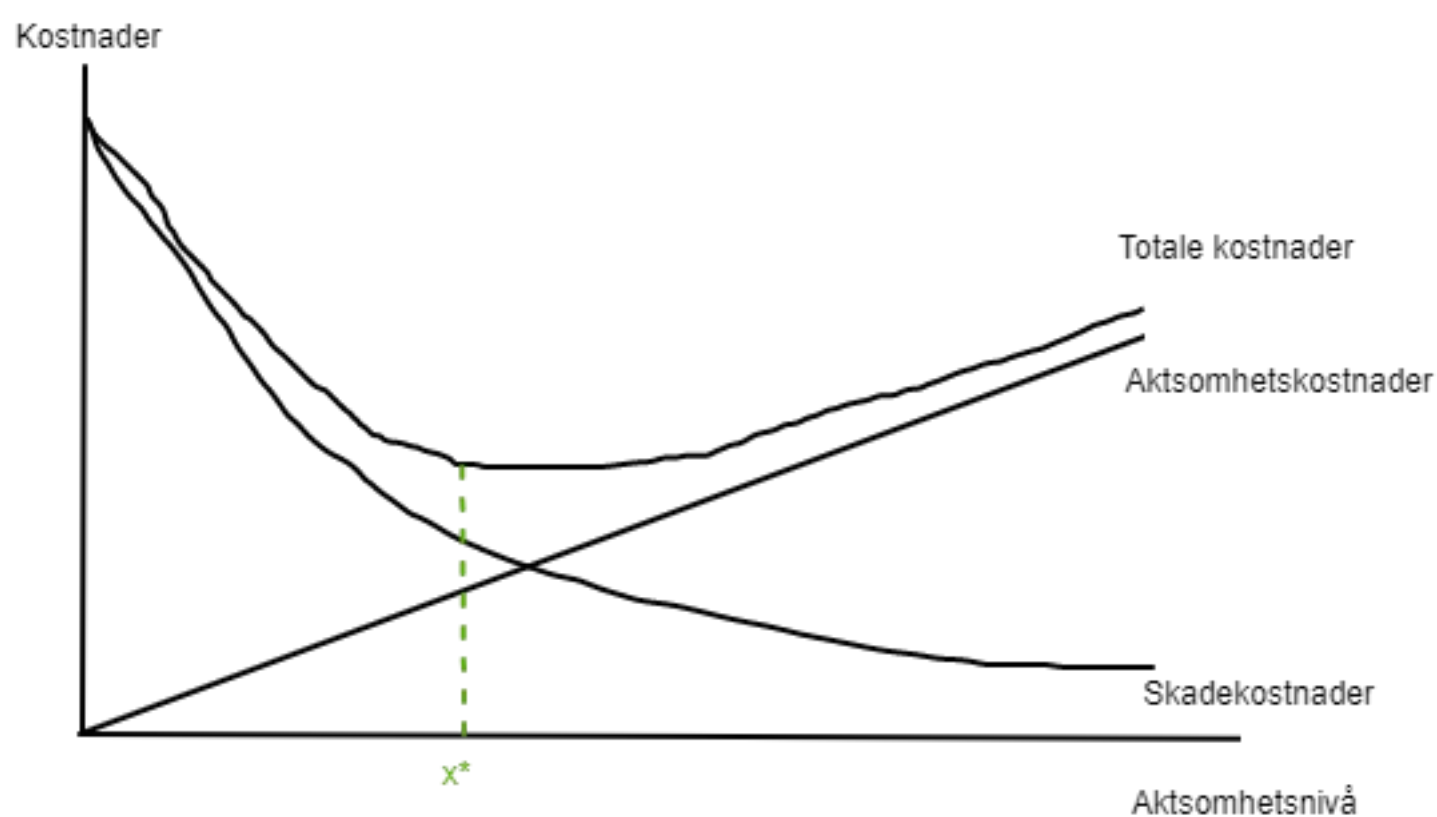
16/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx kostnader totalt sett er lavest vil dette være det samfunnsøkonomiske effektive nivå.

Objektivt ansvar

Ved et objektivt ansvar er skadevolder ansvarlig for samtlige kostnader, uavhengig av om skadevolder har noe skyld i skaden eller om den kunne vært unngått. Skadevolder vil altså måtte dekke de totale kostnadene, uavhengig av aktsomhetsnivået. Skadevolder må altså dekke både sine egne aktsomhetskostnader, og skadekostnadene, om skaden oppstår. I dette tilfellet vil skadevolder internalisere samtlige samfunnskostnader ved skaden. En rasjonell skadevolder vil ønske å minimere egne kostnader, og vil derfor velge det nivået av aktsomhet som fører til de laveste kostnadene for samfunnet. Dette vil tilsvare det optimale nivået for forurensning for samfunnets del, ved at det er den utnyttelsen som gir minst mulig kostnader. I grafen under er dette opptegnet.

Hva bør velges?

Ved culpaansvaret skal altså skadevolder kun dekke de kostnader som skadelidte påføres om han er uaktsom ved å ikke oppfylle den grensen som er oppsatt. Her vil altså skadelidte, her staten og det biologiske mangfoldet, påføres et tap som ikke blir erstattet om skadevolder er aktsom nok. Dette vil medføre at der skadevolder er aktsom vil han kunne forurense/skade det biologiske mangfoldet noe uten å dekke kostnadene ved dette. Om culpanormen fastsettes til det som er den samfunnsøkonomiske ønskelige aktsomheten vil både culpanormen og det objektive erstatningsansvaret ha samme virkning. Uavhengig av hvilken type ansvar som innføres vil skogeiers adferd påvirkes, ved at ansvaret vil påvirke hvilke utgifter de får. Dette vil igjen påvirke skogeierens økonomiske valg.

Ved objektivt ansvar for skadevolder vil skadevolder opptre for å minimere de kostnader samfunnet får, og velge det nivået som er minst mulig. Han må likevel betale erstatningen, men vil legge seg på det nivået som er mest samfunnsøkonomisk effektivt. Det objektive ansvaret kan ligne på miljøavgiften, som også må betales uavhengig av skyld. Dette er i tråd med prinsippet om at forurenseren skal betale.

Et problem med det objektive ansvaret er at det kan være vanskelig for skadevolder å tilegne seg tilstrekkelig informasjon

for å vurdere samfunnskostnadene og dermed velge det samfunnsøkonomiske ønskelige nivået. Med tanke på at det er vanskelig å vite hvor store samfunnskostnader skader på det biologiske mangfoldet medfører for den enkelte skadevolder kan dette informasjonsproblemet tale i mot å innføre et objektivt ansvar for skadene.

Ved culpaansvaret vil det forekomme noen skader på det biologiske mangfoldet, som skadevolder ikke vil bli erstatningsansvarlig for, så fremt han opptrer aktsomt nok og overholder det kravet som er oppstilt. Her vil det kunne være enklere for aktøren å tilegne seg informasjon om

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

18/22

hvilket nivå som kreves av han, og om lovgiver eller domstol setter aktsomhetskravet til det samfunnsøkonomisk ønskelige så vil man få et korrekt aktsomhetsnivå.

Det bør innføres et culpaansvar, der myndighetene fastsetter hvilket aktsomhetsnivå som kreves. I begge tilfeller vil man kunne fortsette virksomheten. Ved det objektive ansvaret vil skadevolder kunne fortsette, men vil velge det samfunnsøkonomiske optimale nivået. Dette vil i seg selv kunne medføre vanskeligheter, pga. ovennevnte informasjonsproblemer. Dette må særlig sees i sammenheng med at både culpaansvaret og det objektive erstatningsansvaret vil få samme virkning på skadevolders valg, om aktsomhetsnormen er satt til det mest samfunnsøkonomisk mest ønskelige.

Ved valg av culpaansvar kan lovgiver via lovgivning foreta de politiske avveiningene som er ønskelige, f.eks. for å oppnå prinsippet om at forurensere kan betale. Miljøretten er i stor grad politisk styrt, med langsiktige mål for både bevaring av det biologiske mangfoldet og for ivaretagelsen av miljøet som helhet. Ved en culpanorm blir det lettere å regulere området, og å stille mer konkrete krav til de aktører som påvirker skadene på det biologiske mangfoldet. Ved objektivt ansvar vil skadevolder velge det samfunnsøkonomiske optimale nivået for eksempelvis forurensningen. Ved culpanormen kan staten i større grad styre hvilket nivå skadevolder skal legge seg på, ved å oppstille en strengere culpanorm. Selv om det ikke er samfunnsøkonomisk mest effektivt kan andre hensyn her måtte få større vekt, slik at det kan være politisk ønskelig å fastsette aktsomhetsnormen til et høyere nivå enn det samfunnsøkonomisk ønskelige.

En styrt aktsomhetsnorm, altså culpaansvar, vil derfor være mest formålstjenelig på et område som naturvern

Oppgave 3

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

19/22

Kunne anvendelse av Michelman-kriteriet ha gitt et annet resultat? Kaldor-Hicks-kriteriet innebærer altså at et tiltak er ønskelig om nytten på vinnerens hånd er stor nok til at taperen kan kompenseres. Michelman-kriteriet kan anses for å være strengere enn Kaldor-Hicks kriteriet. Selv om konsesjonen bør gis etter Kaldor-Hicks-Kriteriet kan dermed Michelman-kriteriet tilsi at det ikke bør gis konsesjon. Jeg vil i det videre presentere Michelman-kriteriet, og via dette vise hvorvidt Michelman-kriteriet kunne gitt et annet resultat.

Michelman-kriteriet søker, på samme måte som Kaldor-Hicks-kriteriet, å ta hensyn til både kostnaden ved et tiltak og nytten det medfører. I tillegg til disse to hensynene innfører Michelman-kriteriet også såkalte demoraliseringskostnader og kompensasjonskostnader. *Demoraliseringskostnader* er de kostnader som oppstår der det ikke gis erstatning for inngrepene i rådighetene. Disse kostnadene består av det tapet samfunnet lider som en følge av at taperne reduserer sin fremtidige produksjon, samt den ulempen som den inngrepet rammer opplever. Ved beregningen av demoraliseringskostnadene må det også tas hensyn til at de som inngrepet retter seg mot kan miste motivasjon til å gjøre nytte for seg i samfunnet, og f.eks. velge å avstå fra videre investeringer og produksjon.

Kompensasjonskostnadene er de kostnadene som påløper når det skal utbetales en erstatning for inngrepet. Dette vil da omfatte både beregningen av kompensasjonen, transaksjonskostnader og administrasjonskostnader. Man må også ta hensyn til at disse erstatningene gjerne finansieres via skatt, som også medfører et dødvektstap for samfunnet.

Michelman-kriteriet legger opp til en vurdering i to steg. For det første må tiltaket medføre en større nytte en kostnad, altså må nettogevinsten av tiltaket være positiv. Her kan det benyttes en nytte kostnadsanalyse, slik som NVE allerede har gjort. Denne delen av Michelman-kriteriet er identisk med Kaldor-Hicks-kriteriet, og vil i

20/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

dette tilfellet derfor være oppfylt.

Videre oppstilles det et krav om at netto nytte (altså nytten fratrukket kostnadene) må være større en enten demoraliseringskostnadene eller kompensasjonskostnadene. Om nytten overgår demoraliseringskostnadene vil konsesjonen være best for samfunnet, selv om man ikke gir noen kompensasjon til de som får en ulempe. Videre vil konsesjon være bedre for samfunnet om netto nytte overstiger kompensasjonskostnadene. Da kan man gi kompensasjon, og det vil fortsatt være mest samfunnsøkonomisk effektivt.

Det er kun i disse to situasjonene at den faktiske nytten er stor nok til at det etter Michelman-kriteriet vil være ønskelig å gjennomføre tiltaket. Her vil man altså se et strengere kriterie enn etter Kaldor-Hicks-kriteriet. Det vil kunne være ønskelig med konsesjon etter Kaldor-Hicks såfremt nytten er større en kostnaden, og nytten da kan kompensere de som taper på tiltaket.

Michelman-kriteriet vil i tillegg til dette kreve at man enten har større netto nytte enn demoraliseringskostnadene eller kompensasjonskostnadene. Det er dette som gjør kriteriet strengere. Michelman-kriteriet tar altså hensyn til flere faktorer enn Kaldor-Hicks. Dette vil kunne medføre at NVE etter en vurdering av hvorvidt dette var tilfellet måtte ha kommet til et annet resultat om de benyttet Michelman kriteriet i stedet for Kaldor-Hicks-kriteriet, med den følge at konsesjon ikke hadde blitt gitt. Kaldor-Hicks-kriteriet kan altså være oppfylt uten at Michelman-kriteriet er oppfylt.

Til slutt vil jeg kort nevne at Michelman-kriteriet også oppstiller en måte å avgjøre om man burde gi erstatning til de som får en ulempe/tap av inngrepet. Om demoraliseringskostnadene overstiger kompensasjonskostnadene bør taperne kompenseres. Om kompensasjonskonstnadene overstiger demoraliseringskostnadene bør

21/22

JUS4121 1 Rettsøkonomi 1 Candidate xxxxxx

det ikke gis kompensasjon. Dette må sees i sammenheng med at man i det siste tilfellet måtte betalt mer i kompensasjon enn det koster å la være. Målet med Michelman-kriteriet er også å maksimere nytten som er muli å få.

